

Nogmaals de mythen

A.J. Vijverberg

Artemis, Bredereolaan 34, 2692 DA 's Gravenzande

In het vorige nummer van dit blad heeft Aad Termorshuizen uitgebreid aandacht besteed aan mijn artikel 'Nieuwe mythen in de landbouw?', dat verschenen is in het januari-nummer van Gewasbescherming. Op een aantal punten heeft hij een andere mening dan ik. Ik wil - evenmin als mijn opponent - verschillen op de spits drijven noch met modder gooien. Daarom begin ik met een aantal overeenkomsten tussen de gangbare en biologische landbouw. Ik ontleen de punten aan de reactie van Termorshuizen. Ik geef deze puntsgewijze weer.

1. De gangbare landbouw en de biologische landbouw nemen zaken van elkaar over. Als voorbeeld daarvan wijs ik op de biologische plaagbestrijding in kassen en in de fruitteelt welke ontwikkeld is in de traditionele landbouw. Over die ontwikkeling in de glastuinbouw heb ik in dit blad gepubliceerd (Vijverberg en Bravenboer, 1999). De biologische landbouw zou wel gek zijn als zij hier het wiel opnieuw gaat uitvinden.
2. Natuurwetenschappelijke hypothesen hebben nooit een absolute geldigheid. In mijn proefschrift heb ik daar aandacht aan besteed (Vijverberg, 1996). Dit geldt ook voor toxicologische inzichten. Rotenon, een bestrijdingsmiddel van natuurlijke oorsprong, is recentelijk in verband gebracht met de ziekte van Parkinson. De gebruiksmogelijkheden van dit pesticide worden daardoor beperkt. Nieuwe gegevens leiden tot nieuwe hypothesen.
3. Beide vormen van landbouw stellen preventie van ziekten en plagen boven bestrijding. In een boek voor de praktijk uit de tra-

ditionele landbouw heet een van de inleidende hoofdstukken "Voorkomen en bestrijden van ziekten en plagen" (Soest, W. van e.a., 1967). Voorkomen staat hier terecht voorop. In de biologische landbouw geldt dit in gelijke mate. Ook hier heeft de biologische landbouw veel van de traditionele landbouw overgenomen.

4. Nieuwe ontwikkelingen komen nooit tot stand als je wacht tot alle betrokkenen iets kunnen toepassen. De optimale beoefening van de landbouw zoals Rabbinge die voorstaat is een voortschrijdend proces. Wat vandaag optimaal is hoeft dat morgen niet meer te zijn. De dissertatie van Van den Ban (1963) is een aanrader voor wie inzicht wil krijgen in de manier waarop innovatieprocessen verlopen.
5. Bij elke economische activiteit, dus ook bij elke vorm van landbouw, moet aandacht geschonken worden aan de optimalisatie van het productieproces. Een agrariër die geen aandacht schenkt aan bedrijfseconomische omstandigheden tekent zijn eigen doodvonnis althans als ondernemer.
6. De landbouw is nu veelvormig en zal dat ook in de toekomst blijven. Jan Douwe van der Ploeg (1999) heeft dat onlangs nog eens uitvoerig betoogd. Eenvormigheid van de landbouw zal een utopie blijven.

Naast deze overeenkomsten zie ik ook verschillen tussen beide vormen van landbouw en de mening

van Termorshuizen en de mijne. Ook die punten formuleer ik hieronder.

1. Dat chemische bestrijdingsmiddelen milieubelastend en ongezond is een ongenueanceerde stelling, een wetenschapper onwaardig. Gezondheidseffecten van stoffen hangen af van concentratie en duur van blootstelling. Ik raad mijn opponent aan om de aanvaardingsrede van Bast als hoogleraar farmacologie aan de VU (1990) erop na te lezen. Hij vergelijkt de gevaren voor de gezondheid bij een normaal gebruik van bestrijdingsmiddelen met het eten van gebakken aardappelen. Het laatste is echt levensgevaarlijk! De milieueffecten van bestrijdingsmiddelen hangen ook af van de wetgeving. Hierover heb ik bij mijn proefschrift een stelling gevoegd wat betreft het water¹.
2. Het verschil tussen synthetische bestrijdingsmiddelen en bestrijdingsmiddelen van natuurlijke oorsprong is onduidelijk en kunstmatig. Over deze stelling heb ik de redactie een artikel aangeboden. In de hoop dat het gepubliceerd wordt, verwijs ik hiernaar.
3. Vrees is een slechte raadgever. Tegen de toepassing van iets zijn omdat dat controle vraagt (in het geval van bestrijdingsmiddelen) of omdat het eugenetica of biologische oorlogsvoering gemakkelijker maakt (in het geval van een bepaalde vorm van veredeling) komt mij onwezenlijk voor. Het handhaven van de maxi-

¹ De Europese Drinkwaternorm voor bestrijdingsmiddelen is een voorbeeld van een politiek gemotiveerde risicobeoordeling. De betrokkenen hebben of geen kennis gehad van de stelling van Paracelsus (1493-1541) of hebben tot doel gehad een verbod op bestrijdingsmiddelen te introduceren. Günther Voss, 1994. Pflanzenschutz zwischen Wunsch und Wirklichkeit: Chancen und Probleme der Industrieforschung. Ciba-Geigy AG, Bereich Landwirtschaft, Basel.

mumsnelheid voor auto's vraagt controle. Niemand verbindt de noodzaak van deze controle aan het verbieden van het gebruik van auto's. Onderzoek naar informatietechnologie zou verboden kunnen worden omdat dit een hete oorlog beter mogelijk maakt.

4. De hongerproblematiek op de wereld wordt in belangrijke mate vergroot door oorlog en uitbuiting. Voor landbouwkundigen is dat geen reden om achterover te leunen. In dertig jaar zal de wereldbevolking naar schatting groeien tot negen miljard mensen waarvan twee derde in grote steden zal leven. De toenemende welvaart zal de koopkrachtige vraag naar voedsel sterk doen groeien. De landbouw zal met minder mensen meer moeten presteren (Kok, 1996). Als landbouwkundigen zeggen dat oorlogen het voedselprobleem veroorzaken ontkennen zij impliciet hun eigen medeverantwoordelijkheid voor het voedselprobleem.
5. Met subsidies zijn ongetwijfeld

problemen op te lossen maar er ontstaan ook problemen door. Het Nederlandse landbouwbeleid sinds de crisis in de jaren dertig van de vorige eeuw, gevolgd door het Europese landbouwbeleid illustreert dat. Dat subsidie het 'zelfoplossend vermogen' van de biologische landbouw beïnvloedt weet ik niet omdat ik niet weet wat 'zelfoplossend vermogen' betekent.

Uitgangspunten van de biologische landbouw zoals het afwijzen van het gebruik van kunstmest, van synthetische bestrijdingsmiddelen en genetische manipulatie (Voor de definitie van dit laatste begrip zie Hermsen, 1989) missen een rationele grond. Deze afwijzingen zijn op irrationele vooronderstellingen gebaseerd. Dat afwijzen staan gelijk met het afwijzen van het gebruik van fossiele brandstof omdat hierdoor het CO₂ probleem veroorzaakt wordt. Ik wijs die uitgangspunten dan ook af. De positieve kijk op de rol van de wetenschap in de landbouw die Termorshuizen mij toeschrijft heeft mij goed gedaan. In mijn proefschrift heb ik daarvan op bijna elke bladzijde getuigenis afge-

legd. Zijn stelling dat ik technocratisch redeneer (dat wil zeggen op grond van zakelijke, technische niet op grond van sociale overwegingen (Van Dale, 1999) betwijfel ik. Ik heb te lang in de voorlichting gewerkt om dat van mijzelf te geloven. Bovendien ben ik niet voor niets bij een socioloog gepromoveerd!

Literatuur

- Ban, A.W. van den, 1963. Boer en landbouwvoorlichting. De communicatie van nieuwe landbouwmethoden. Diss. LH Wageningen.
- Bast, A., 1990. Voedsel, vergift en geneesmiddel: radicaal gelijk. Aanvaardingsrede VU, Amsterdam.
- Van Dale, 1999, blz. 3369.
- Hermsen, J.G.Th., 1988. Genetische manipulatie in de prelude, opera en coda van de plantenveredeling. Afscheidscollege LH.
- Kok, W., 1996. Nederland en de wereld in het zicht van de wereldvoedseltop 1996. Openingsrede academisch jaar LUW.
- Ploeg, J.D. van der, 1999. De virtuele boer. Van Gorcum, Assen.
- Soest, W. van, 1967. Groenteteelt onder glas. Noordhoff, Groningen.
- Vijverberg, A.J., 1996. Glastuinbouw in ontwikkeling. Beschouwingen over de sector en de beïnvloeding ervan door de wetenschap. Proefschrift LUW, hoofdstuk 2.
- Vijverberg, A.J. & L. Bravenboer, 1999. Geïntegreerde bestrijding onder glas, uit de vroege geschiedenis van het onderzoek naar de geïntegreerde bestrijding. Gewasbescherming 30: 1-6.